

beat considerari, quod excedat legitimam, et tertiam, et quintam partem honorum: quia, secundum eum, illa lex loquitur, quando dos venit moderanda per querelam donationis, seu dotis inofficiorum; non autem quando revocatur ex dispositione dictae leg. *si unquam*, et huius nostrae legis: et subdit istud esse rationi, et aequitati consonum, et per hoc evitari parentum quorundam affectiones indiscretas, ut ibi latius per eum. Cui ego in hoc non assentio, nam cum talis dotis datio à patre fiat, iudicatur non mera donatio, sed ob causam, ut probatur in l. *cum multæ* 20. C. de donat. ante nup. et ibi Glos. et Bal. col. 2. 1. Pomponius Philadelphus 53. D. famil. ersise. unde talis donatio non revocaretur per nativitatem sequentium liberorum: ita tenet Jaso consil. 171. et ante eum Socin. cujus ipse meminit, consil. 147. incipit *visa facti contingentia*, col. fin. vol. 1. et novissime Tiraquell. in dict. commento suo, vers. *donatione largitus*, num. 196. Pro opinione tamen Domini Episcopi facit, quia licet pater teneatur ex paterno officio dotare filiam, non tamen potest negari, quin exerceat liberalitatem, et donationem in filiam, ut probatur in l. 2. ibi, *parentum munificentia*, C. de bonis, quæ liber. facit etiam opinio illa quam plurimum Doctorum, in taxanda dote filiae metam esse legitimam, ut tradit Salic. in authent. *res quæ*, 2. notabil. C. com. de legat. et Alexand. qui alios refert consil. 69. vol. 1. et ide hodie novam pragmaticam factam in Curia de Madrid, anno Domini 1534. petitione 101. quod ergo dat ultra legitimam, non ex debito, sed ex liberalitate facit: ergo habeat locum ista lex, et l. *si unquam*; ad quæ tamen potest responderi, non esse veram illam opinionem, quod in dote filiae meta sit legitima, sed consideranda est dignitas filiae, et quantitas facultatum patris, et numerus liberorum, ut in l. *si filiae pater* 45. D. de legat. 3. l. *quæro* 60. cum l. *si quando*, D. de iure dot. l. 3. tit. 7. 6. Partida, ubi textus notabilis et tradit latè Socin. consil. 288. col. 7. cum seq. vol. 2. Decius consil. 26. et consil. 180. et dos, quam pater assignat filiae, iudicanda est competens, cum nullus melius, quam pater sciat capere consilium pro filia, l. *neque in ea*, D. de adulter. Præterea, si pater volens acquirere generum divitem, et potentem, det dotem filiae, etiam excessivam, dictis considerationibus attentis, non potest negari, quin faciat suum negotium et utilitatem sibi, et suæ familiae: ergo donatio est ob causam, et sic non procedit dispositio huius legis, neque l. *si unquam*; quod tamen cessat, quando extraneus donaret causa dotis, ut supra dixi: tunc enim cessant istæ utilitates, et causæ, et mera liberalitas exercetur. Posset tamen salvari opinio Domini Episcopi, quando pater desperans de aliis liberis, et cum posset dotare filiam minori dote cum marito illo, cum quo contraxit, dedit sibi ampliore dotem, considerans se nullum alium filium habere: tunc, quia exercet donationem simpliciter, et cessant dictæ, vel consimiles considerationes, nil mirum si tunc revocetur donatio in eo quod dos fuit excessiva.

(5) *O gran partida dello*. L. *si unquam*, unde ista sumitur, dicit aliquam partem; unde verificari videtur in qualibet parte etiam minima, ut aliàs dicit Gloss. in Clem. 1. in verbo *aut earum parte*, de foro compet. Bald. tamen in l. 1. C. de inoffic. donat. et in l. *sicut certi*, et in l. *si cum vel in utero*, C. de testam. milit. tenet quod requiratur, ut saltem pars sit dimidia, per l. *nomen filiarum* 164. §. *partitionis*, D. de verb. signif. Bart. verò in dict. §. *Imperator* tenet, quod verificetur, etsi donat quis rem particularem, et sic non quotitative, et Franciscus Curtius senior consil. 1. col. 6. adducit auctoritatem Baldi, et Joan. de Imol. quod saltem sit quarta pars honorum. Ego hoc relinquerem arbitrio iudicantis, et sic, quod donatio ascendat ad talem portionem, vel res particularis donata, quod non esset verisimile se donaturum, si de liberis cogitaret: et hoc tenet Joan. Bapt. de Sancto Seve. in dict. l. *si ut certi*, et l. *si cum vel in utero*, dicens, ita vidisse iudicari in Civitate Senarum, et tenet Franciscus de Aret. in l. *Titius*, in princ. D. de liber. et posth. Socin. in dict. consil. 35. col. 5. et istud voluit ista lex, cum dicit *gran partida*, licet posse dici, quod imò hoc verbum innuat, quod requiratur, ut donatio sit majoris partis honorum, ut in l. *propter litem* 21. et ibi Bald. de excus. tutor. sed tenendum est, quod dixi, cum ista materia tendat ad præsumptam mentem donantis, et quia aliud est dicere *plurima parte*, ut in dict. l. *propter litem*, aliud *magnam partem*; de quo etiam vide Andr. Tiraquell. in commento illius l. super verbo, *omnia, vel partem aliquam*, num. 27. cum sequent.

(6) *Si despues*. Sive modico intervallo, sive magno postea nascatur; dum tamen de liberis tempore donationis non fuit cogitatum, ut quia fortè maritus diutius ab uxore prægnante abfuisset, quæ statim

post donationem peperit filium, argum. D. de captivis, l. 1. et idem, si tempore donationis habebat filium, quem tamen ignorabat se habere, ex mente, et sententia huius legis, et probatur in l. *sicut certi* 9. et in l. *si cum vel in utero* 10. C. de testam. milit. et l. *Titius* 23. §. *Lucius*, D. de liber. et posth. et est de mente Bart. in repet. l. 2. quæst. principali, C. de Sacrosanct. Eccles. tradit dictus Andr. Tiraquell. in commento dict. l. *si unquam*, super verbo *filios non habens*, num. 14. et 15.

(7) *De su muger legitima*. Non ergo procedit dispositio huius legis in filiis adoptivis, neque in spiritualibus quos donator de sacro fonte levavit, neque in monasterio in quo donas ingrederetur, neque in filiis naturalibus, etiamsi ex rescripto Principis legitimentur: de adoptivis voluit expressè Paul. de Cast. in l. 2. C. *si quid in fraud. patron.* Alexand. consil. 40. vol. 4. Decius consil. 359. de spiritualibus patet, quia isti non succedunt patribus spiritualibus, ut notat Anton. et Abb. in cap. *tanta, qui filii sint legit* tradit dictus Andr. Tiraquell. in dict. l. *si unquam*, super verbo *suscipit liberos*, num. 21. cum sequent. de Monasterio tenet Alber. in dict. l. *si unquam*, Francisc. de Aret. in l. 1. col. 7. D. de testam. et tradit dict. Andreas super dicto verbo, num. 36. et 37. vide ibi num. 42. an revocet saltem usque ad legitimam: de filiis naturalibus tenet Oldrad. consil. 278. incipit *licet quantum ad claustrales in 3. dubio*, per l. *qui libertinus*, §. pen. D. de operis libert. et l. *generaliter*, §. *cum autem*, C. de instit. et substit. sequitur Tiraquell. ubi supra num. 45. Ripa tamen ibi quæst. 28. vult contrarium, ex præsumpta voluntate donantis, quæ fuit ratio dict. l. *si unquam*. Ista lex Partidarum favet primæ opinioni, ut dixi in princ. huius gloss. et idem dicit Tiraquellus, esse de filio naturali respectu matris donantis, num. 51. si tamen essent tales filii naturales, qui matri possent succedere ex testamento, et ab intestato, veluti qui non sunt ex damnato coitu; videtur, quod per istos revocetur donatio, ex quo etiam dicere possunt inofficiosum testamentum matris: vide ibi per eum, et l. 9. in *Ordin. Tauri*, et adde quæ notat Alex. consil. 40. vol. 4. 4. dubio: de filiis natalibus restituit, vel per Principem legitimatis, quod donatio prætextu eorum non revocetur, tenet Salic. in dic. l. *si unquam*, Bald. in l. 1. col. pen. C. de inoffic. donat. et in l. 2. C. *si quid in fraud. patron.* et in cap. *innotuit, de election.* ubi contrarium dicit esse, si legitimeretur talis filius per subsequens matrimonium: nam per istum revocaretur donatio: vide de his latè per dictum Andream super dicto verbo, num. 58. et 59. cum multis sequent. et Decium consil. 307. col. fin. et latè consil. 366. Adverte tamen, quia ista lex videtur decidere, quod imò et per legitimatum per subsequens matrimonium non revocetur donatio, dum dicit: *Que si despues ouiesse fjo, o fja de su muger legitima con que cassase despues*: vult enim ista lex, ut requiratur filium natum esse ex uxore legitima, et sic quod tempore conceptionis nascatur ex uxore legitima, quia qualitas adjuncta verbo debet intelligi secundum tempus verbi, l. *in delictis* 4. §. *si detracta* 5. D. de noxal. l. *si extraneus* 6. de condic. ob causam: et sic innuit se habere, si non nasceretur ex uxore legitima; licet postea ex subsequenti matrimonio legitimeretur: neque est de hoc mirandum, cum etiam attenda sola dispositione juris communis. Alexand. in l. *Gallus*, §. *et quid si tantum*, col. fin. D. de liber. et posth. hoc idem videtur tenere, motus hac ratione, quod huiusmodi legitimatio non trahitur retrò in præjudicium legitime nati, ut notat Joann. And. in regula, *sine culpa. de reg. jur.* lib. 6. et in cap. *tanta qui filii sint legit.* quia tamen hoc est rigidum, cogitandum super hoc relinquere: vide quæ dixi in l. 1. tit. 15. Part. 4. in gloss. super verbo *son legitimus*.

(8) *Con que casasse despues*. Hoc dicit, quia certum est, quod de filiis natis de tali uxore, donator tempore donationis non cogitavit. Non tamen intelligas, quod si ex uxore, quam tempore donationis habebat, nascerentur, quod idè donatio per istos non revocaretur: nam idem esset de eis dicendum, si et similiter appareret, de eis donantem tempore donationis non cogitasse, cum militet eadem ratio; et ita tenet Bald. in dict. l. *si unquam*, in casu positione; et in dubio, an præsumatur cogitasse de liberis, vel non, vide Bart. in dict. §. *Imperator*, col. pen. versic. *quæro, quid si in dubio*. Et nota quod in eo, qui non potest opinari, quod naturaliter sit habiturus filios, sed est desperatus se posse habere eos; tunc licet de filiis cogitaverit, habeat locum huius legis dispositio, secundum Socin. consil. 126. vol. 3. col. 2. versic. *aliquando, et tertio*, et hoc ex ratione, in qua fundata est ista lex, et dicta l. *si unquam*: vide ibi per eum, qui dicit hunc

casum non reperisse à Doctoribus. decum: et subdit ibi col. 4. quod promissio de non revocando propter liberos suscipiendos, et renuntiatio dictæ l. *si unquam* videtur intelligenda respectu filiorum, et de filiis ex uxore, quam tunc habebat, procreandis; non autem de filiis procreandis ex alia uxore: et dictum Socin. latius repetit, et prosequitur dictus Andr. Tiraquell. in dict. repet. l. *si unquam*, num. 100. vers. 3. *declaratur*: vide ibi per eum.

(9) *Que luego*. Et sic, non expectata morte donantis, ut filius sic revocet; imò et ipse pater statim potest, ut hic, et apertius in dict. l. *si unquam*, ubi gloss. fin. filius tamen vivente patre non posset agere ad revocationem, secundum Cin. et Joan. Fab. in l. 1. C. de inoffic. donation. Si tamen egeret filius, recursum haberet contra donatarium ad alimenta, ut in dict. l. *si quis à liberis* 5. §. D. de liber. agnosc. Mortuo tamen patre, filius revocabit, sicut et pater poterat, licet et pater in hoc nullam declarationem suæ voluntatis fecisset, secundum Alberic. in dicta l. *si unquam*, ex quo lex ipso jure revocabit.

(10) *Es reuocada*. Ipso jure, ut hic dicitur, et notat Gloss. dict. l. *si unquam*, et si possessio per constitutum fuit restituta in donatarium, redit in donatorem constituto ipso resoluta, secundum Philipp. Decium consil. 566. ad fin. quia constitutum sequitur naturam ejus actus, cui apponitur, Bald. in l. *ex testamento*, ad fin. C. de fideicommiss. et in cap. 2. de feud. dat. in vicem leg. commissor. et adde, quod revocabitur donatio, etsi sit jurata, ut notat Bart. in dict. §. *Imperator* in fin. et est communis Doct. conclusio.

(11) *Manera*. Id est, revocatur in totum, ut in dict. l. *si unquam*, et quia licet filii postea nati decedant, donatio non reconvalescit, secundum Alberic. ibi, et Bart. in dict. l. *Titia*, §. *Imperator*, col. pen. vers. *quæro, pone filii sunt nati*, D. de leg. 2. licet Alberic. in l. 1. D. de assig. libert. argum. illius legis contrarium inferbat.

(12) *En vida*. Id est, neque in vita, neque in morte donabit, vel legabit ultra legitimam: vide l. 28. in *Ordin. Tauri*, ubi habetur, quod vigore diversarum Legum Fori permittentium donari posse in vita per parentem, habentem filios legitimos, quintam partem, et etiam in morte posse legari extraneis, vel pro anima quintam, parens non potest nisi unam tantum quintam donare, vel legare, sive in vita, sive in morte; et licet illa lex loquatur, quando donat, vel legat descendentibus, à fortiori si extraneis; et sic per illam legem tollitur illa antiqua Doctorum Hispanorum dubitatio, an vigore illarum legum, Fori possint parentes disponere de duabus quintis; de qua questione vide Roderic. Suarez in calce comment. sui super l. *quoniam in prioribus*, C. de inoffic. testam. qui tamen ad decisionem oblitus est huius legis Partitarum, ex qua satis probatur, quod non possit disponere parens ultra unam quintam partem, sive in vita, sive in morte, ut salva sit legitima filiis, quæ est hodie omnia bona, excepta quinta: et satis probat ista lex, hoc procedere, sive disponat parens per modum quotæ, sive particularium rerum donationes faciendo in vita: et dicit Roder. ibi unum bonum verbum, quod ubi pater in vita non donasset quintam per modum quotæ, sed fecisset aliquas particulares donationes modicas (ut fit quotidie), quod non consuevit attendi, ut tempore mortis habeatur consideratio ad diminuendam quintam partem honorum, quam pro anima legasset, propter illas particulares modicas donationes factas à patre in vita: quia esset hoc quodammodò ligare manus patris, ut induceretur interdictio distributionis, et administrationis honorum; quod, secundum eum, non esset procul ab iniquitate; et nihil allegat ad hoc, nisi consuetudinem, et absurditatem, quæ aliàs resultaret. Et certè, quando esset modicus excessus, et filii parum gravarentur in legitima ex donationibus minutatim factis in vita, æquum videtur hoc dictum, maxime sic consuetudine roboratum: si tamen esset notabilis excessus, et gravamen, idem iudicarem in pluribus donationibus ad minutum factis, sicut in una magna alienatione, ut probatur in l. *nomen* 54. §. 1. et ibi Gloss. in verbo *prope*, D. de legat. 3. notat Bald. in l. *fraus*, D. de legib. En in ista prohibitio, quod parentes non dovent, neque in ultima voluntate legent ultra quintam, intelligatur de ipsis bonis parentum, et proprietate eorum tantum, an etiam comprehendat fructus quos in vita parentes habent de suis propriis bonis, ut sic fructus in hoc iudicantur, sicut cætera bona? Est pulchrum dubium, et non memini me vidisse per aliquem tactum, nisi per Socin. consil. 95. vol. 1. incipit *circa primum præsentis consultationis articulum* in 3. dubitatione, ubi arguit ad utramque partem, et tandem concludit, quod idem sit iudicium de fructibus sicut de cæteris bonis, deducto eo, quod attinet ad necessitatem victus, attenda personæ qualitate

et dignitate, juxta notata per Gloss. et Doct. in l. *maritum*, D. solut. matrim. l. *plenum* 12. §. *equitii* 4. D. de usu, et habit. et loquitur ibi Socin. in casu suo multum conformi ad leges nostri Regni, ubi per statutum fuerat augmentata legitima filiorum, et parenti tantum licebat disponere de quarta parte honorum: movetur ipse, quia lex generaliter loquitur, ergo generaliter debet intelligi, l. 1. §. *et generaliter*, D. de legat. præstand. cap. *si Romanorum*, 19. distin. non enim minus dicuntur bona fructus percepti ex bonis quam ipsa bona, quæ à beando dicuntur, l. *subsignatum* 59. §. *bona*, D. de verb. signif. neque in eis potest dari ratio differentie; et cum verba statuti non repugnent, sed propriè verificentur, verificari et debet dispositio, l. 1. §. *si is qui navem* 19. D. de exercitor. et confirmatur hoc per casum, quem dicit singul. in l. fin. vers. pen. D. de requirendis reis, ubi patet, quod dispositio illius tituli, per quem immobilia, et mobilia absentis citati annotantur, et conscribuntur, ut si veniat intra annum recuperet, interpretantur per illum textum, ut vendicet sibi locum in fructibus postea perceptis illo anno, qui inter mobilia computantur: adducit etiam dictum Bald. in eap. 1. in fin. princ. *de pace tenenda*, quod publicatio mobilium, quæ fit ob pacis violationem, vendicet sibi locum in fructibus: adducit etiam l. *Paulus* 29. §. 1. D. de pign. et l. *quamvis* 5. C. in quibus caus. ping. vel hypoth. tacit. contrah. cum concord. ibi allegat in gloss. et quod fructus augment ipsam rem, l. *item veniunt* 20. §. 3. vers. *fructus*, D. de pign. hæred. et dicit Jacob. Butr. in l. *jubemus*, C. ad Trebel. quod fructus censetur res hæreditaria, sicut et reliquum patrimonium: et quia ejusdem nature debet esse augmentum: sicut et ipsa res principalis, l. *etiam* 8. C. de iure dot. l. *si convenit* 18. §. *si nuda*, et quod ibi Bart. dicit. D. de pignor. action. l. fin. C. de frument. urbis Constantinopol. lib. 11. allegat etiam alia, quæ ibi poteris videre: et ad finem etiam subdit bonum verbum, ista non esse ita amarè recipienda, ut et si parens aliquantò magnas expensas fecisset in victu, et aliquos fructus erogasset in pios usus, deberet fieri imputatio in illam quintam, vel quartam partem in casu suo; sed si deberet superesse notabilis quantitas, ita quod verisimiliter, si non invenitur, parens in alias personas præsumatur verosimiliter erogasse. Contra ista tamen dicta Socin. urget textus notabilis, et ibi Bald. in l. *cum oportet* 6. §. *non autem* 2. C. de bonis quæ liber. ubi habetur, quod pater, qui habet usumfructum in bonis adventitiis filii, potest istum usumfructum donare, et relinquere, cui voluerit, neque ex hoc filii poterunt intentare querelam inofficiorum donationis: et sic licet isti fructus sint bona patris, disponit tamen de eis liberè; et ibi patet: urget etiam dictum Didaci de Segura in rep. l. 1. §. *si vir*, col. 26. D. de acquir. posses. ubi motus ex dicto Gloss. in l. *generaliter*, §. *plane*, in verbo *ex aliqua causa*, in fin. D. de fideicommiss. libertat. inferit, quod si pater habens plures filios uni eorum donavit bona sua ita inofficiorum, quod postea alij filii revocaverunt hanc donationem, tanquam inofficiorum per tit. *de inoffic. donat.* remanente apud hunc filium donatarium legitima parte sua, et tertio, et quinto honorum: quod hoc casu fructus, quos percepit talis filius respectu illius partis, quæ ei auferuntur per alios fratres, non tenebitur restituere, arg. l. *ea demum* 6. C. 6. de collat. Sed si rectè inspiciatur, ista non obstant: nam in his casibus fructus non percipiuntur ex re patris, ut sic eodem jure censetur, prout vult Socin. sed proprietates honorum adventitiorum est filii; et etiam dominium rerum donatarium filio, ut in casu Didaci de Segura, est ipsius filii: et sic non potest dici, quod talis fructus sit de bonis patris, neque in suo patrimonio: quia ex quo exivit dominium ab eo per donationem, fructus ex ea donata non fuerunt sui, et ut dicit Bald. in l. fin. C. de usucap. pro donato, fructus, et accessiones rei non dicuntur propriè donari, quia non cadunt in contractu secundum formam contractus, et idè, secundum eum, non augent quantitatem donationis, neque requirunt insinuationem, l. *in ædibus*, §. *ex rebus*, et ibi Gloss. D. de donation. Et sic remanent vera dicta Socini cum istis duabus limitationibus: scilicet, si pater donet usumfructum, quem habet in bonis filii: quia ista donatio non revocabitur per querelam inofficiorum donationis, prout dicit Bald. in dict. §. *non autem*: item si fructus proveniant ex re alteri donata, et tradita; quia tales fructus non augent rem donatam, ut dicit Gloss. in dict. §. *plane*, et probatur in dict. §. *ex rebus*, nec fuerunt in bonis patris: tene ista menti, quia quotidiana sunt.

(15) *Legitima*. Habes hic, quod donatio inofficiorum, facta in præjudicium filiorum jam natorum, revocatur per querelam inofficiorum donationis usque ad legitimam tantum, et non in totum: super quo de

jure communi fuerunt diversæ opiniones inter Azon. et Hugolin. Glossatores, ut dicit Gloss. in l. C. de inoff. donat. in gloss. mag. 3. q. et opinio Hugolini ibi recitata, distinguens inter donationem inofficiosam, re et consilio factam, vel re tantum, magis communiter per Doct. ibi approbatur, et ita attestatur Socin. consil. 126. col. 1. vol. 3. Hæc lex approbat opinionem Azon. ut nul a facta distinctione, tantum usque ad legitimam revocetur; quam opinionem etiam tenuit Bald. in dict. l. 1. col. 4. et sub dubio fortè dicit ibi Paul. col. 3. istam opinionem fore meliorem. Et adde ad istam legem, quod neque remunerando potest parens donare in præjudicium legitimæ filiorum: et sic donatio etiam remuneratoria revocatur usque ad filiorum legitimam, ut voluit Gloss. et ibi notant Fulg. Paul. de Castro, et Jaso in authent. unde si parens, C. de inoff. testam. licet secus sit in liberio, ut in l. vivus 9. D. si quid in fraudi. patron. Quid autem si pater alienet bona in fraudem filiorum titulo oneroso? an filii revocent usque ad legitimam? Vide Bart. in l. non usque ad o, D. si quis à parente fuer. manum. et latius Bald. in l. 2. versic. quæro an filius, C. si quid in fraud. patron. Paul. de Cast. in l. Imperator, D. ad Trebel. Joan. Aud. in addit. ad Spec. tit. de reb. Eccl. non alien. super parte cæterum, la 2. Alexand. consil. 57. vol. 3. Et an filii possint in casa, in quo pater dilapidat bona, petere ut eis assignetur aliqua possessio patris pro alimentis? Vide Bald. in dict. l. 2. versic. sed pone pater: et quid de bonis, quæ pater perdidit in ludo, an revocent filii usque ad legitimam? Vide Bald. in l. 1. C. si quid in fraud. patron. et Angel. in suo tractat. malefic. in parte metidore de mali dati, col. 3. et per Jason. in l. in executione, §. fin. D. de verb. oblig.

LEY IX.—Fasta que quantia puede fazer ome donacion de losuyo; e de lo que demas fiziere, que sea reuocado (a).

Emperador, o Rey, puede fazer donacion, de lo que quisiere, con carta (1), o sin carta, e valdra. Esso mismo dezimos que puedan fazer los otros omes, quando quieren dar algo de lo suyo al Emperador, o al Rey. Ca guisada cosa es, que como ellos pueden fazer donaciones por carta, o sin ella, que los omes puedan dar a ellos lo que quisieren, en essa misma manera. Pero dezimos, que quando el Emperador, o el Rey, faze donacion a Iglesia (2), o a Orden, o a otra persona qualquier, assi como de Villa (3), o de Castillo, o de otro lugar en que ouiesse Pueblo, o se poblasse despues (4); si quando gelo dio, otorgo por su preuillejo, que gelo daua con todos los derechos (5) que auia en aquel lugar, e deuia auer, non sacando ende ninguna cosa; entienda, que gelo dio con todos los pechos, e con todas las rentas, que a el solian dar, e fazer. Pero non se entiende, que el da ninguna de aquellas cosas que pertenescen al señorío del Reyno (6) señaladamente, assi como moneda (7), o justicia de sangre (8) (b). Mas si todas estas cosas fuessen puestas, e otorgadas (9) en el preuillejo de la donacion, estonce bien passaria al lugar, o a la persona (c), a quien fuesse fecha tal donacion; saluo ende, que las alçadas (10) (d) de aquel lugar, deuen ser para el Rey que fizo la donacion, e para sus herederos; e deuen fazer guerra, e paz (11) por su mandado (e). Otrosi dezimos, que todo ome puede fazer donacion por carta, o sin ella, dando quanto quisiere, para sacar catiuos (12); o para refazer alguna Iglesia (13), o casa derribada; e por dote, o por donacion que se faze por razon de casamiento. E avn dezimos, que si algund ome quisiere fazer donacion a alguna Iglesia, o a lugar religioso, o a Ospital, que lo pueda fazer sin carta. Pero si quisiere dar a otro ome, o a otro lugar, puedelo fazer sin carta fasta quinientos maravedis de oro (14) (f). Mas si quisiere fazer mayor

donacion (15) de lo que es sobredicho en esta ley, lo que fuesse dado demas, non valdria. Fuera ende, si lo fiziesse con carta, e con sabiduria (16) del mayor Judgador (g) de aquel lugar (17), do fiziesse la donacion.

(a) L. 6, tit. 1, lib. 3 del F. J.—LL. 1 y 2, tit. 2; LL. 6, 7, 8 y 10, tit. 12, lib. 3 del F. R.—LL. 50 y 60 de Toro.—L. 9, tit. 5, lib. 3; LL. 1 y 6, tit. 3, y L. 2, tit. 7, lib. 10 de la N. R.

(b) (c) El derecho de batir moneda y de jurisdiccion civil y criminal corresponden á la soberanía, y por tanto la Nacion representada en las Cortes con el Rey es la que dispone acerca del modo y forma en que se han de ejercitar aquellos derechos. Nuestra Constitucion política de 1845 concede al Rey en su artículo 45, la prerogativa de *cuidar de que en todo el Reino se administre pronta y cumplidamente la justicia*, y tambien la de *cuidar de la fabricacion de la moneda, en la que se pondrá su busto y nombre*. Segun el art. 66 de la misma Constitucion, *á los tribunales y juzgados pertenece exclusivamente la potestad de aplicar las leyes en los juicios civiles y criminales; sin que puedan ejercer otras funciones que las de juzgar y hacer que se ejecute lo juzgado*.

(d) Conforme á lo expuesto en la nota precedente y en la nota 2.ª á la L. 52, tit. 18, P. 3, no se puede apelar para ante el Rey, á quien está prohibido administrar justicia.

(e) Correspondiendo á la soberanía el derecho de declarar la guerra y hacer y ratificar la paz, no puede ejercitarse sino del modo prescrito por las Cortes con el Rey, hallándose dispuesto en el art. 45 de nuestra Constitucion política que este derecho esté á cargo del Rey, dando cuenta documentada á las Cortes.

(f) Son 25,600 reales vellon, segun unos, ó 7,352 reales y 32 maravedis vellon, segun otros.—Esta es una de las disposiciones filosóficas que se conocen en nuestro derecho, y debe por tanto reformarse, atendidos sus muchos defectos. Como no prohibe que se hagan por una misma persona diversas donaciones de menor cantidad, resulta que sumadas estas, no solo pueden exceder de la cuota legal, sino convertirse en una disipacion del patrimonio del donante. Como se designa cantidad fija sin establecer proporcion entre la que pueda donarse y la riqueza del que hace la donacion, puede ser esta gravosa para ciertas personas aunque no pase de la tasa referida, cuando para otras igual cantidad ó mayor sería insignificante ó á lo ménos no sería gravosa. A estos notables defectos puede agregarse el de la dificultad de reducir los maravedises de oro de que habla la ley, á moneda corriente.

(g) La insinuacion ha de hacerse ante el juez de primera instancia, y no ante escribano solamente, á fin de que aprobada por el juez la donacion quede firme por no exceder de la cuota legal.

LEX IV.—Valet donatio sine insinuatione usque ad quingentos morapetinos auri; et ultra non valet, nisi cum licentia, et scientia iudicis loci, ubi fit donatio: tamen in donationibus factis à Principe, vel à privato Principi, non requiritur insinuatio; nec in dote, nec in donatione propter nuptias, quantacumque sit in summa; nec in donatione pro redemptione captivorum, aut refectione Ecclesie, vel domus, aut hospitalis. Et si Imperator donat alicui Villam cum suis iuribus, non intelligitur concessisse monetam, nec merum imperium; nisi specialiter concedat. Et si specialiter concedit, nihilominus tenetur facere pacem, et guerram pro eo donatarius, et erunt appellationes Principis. Hoc dicit.

(1) Con carta. Quando donatio excedit quingentos solidos, requiritur scriptura, ut hic, et in l. donatio 25. et in l. pen. C. eod. notat Gloss. in cap. 1. de censib. lib. 6. fallit in donatione, quam facit Princeps privato, vel privatus Principi, quæ neque requirit scripturam, neque insinuationem, ut hic, et in l. sancimus 34. in princ. versic. exceptis, et in authent. ibi posita, C. eod.

(2) A Iglesia. Habes hic, juncto verbo, quod est infra ead. l. ibi, *Justicia de sangre*, quod in generali donatione, seu concessione castri, seu loci, non venit merum imperium; etiamsi donetur Ecclesie. Cujus contrarium in donatione facta Ecclesie per Principem, tenuit Din. in quodam suo consilio relato per Joan. Andr. in addit. ad Spec. tit. de jur. omni. judic. in additione super verbo *pastoralis*, et tenuit Oldral. consil. 252. incipit ad *questionem*, per fundamenta, quæ ibi videbis: et hoc idem, quod in ista lege in hoc disponitur, cautum etiam est per l. Ordin. tit. 9. l. 2. lib. 3. quæ facta fuit ad declarationem hujus legis, et l. pen. tit. 15. Part. 2.

(3) Villa. Villæ, et castra sunt quedam nomina, quæ in se continent jurisdictionem, et honorem, et districtum, et jus patronatus: vide Bald. in cap. unico, col. 3. de capit. qui curiam vend. Bart. in l. 1. §. sine autem, D. de novi operis nuntiat. et dicuntur villæ, ædificia sine muro, ut patet Levitic. 25. c. v. 51. et dicit Bart. in extrava. ad reprimendum, in gloss. super parte provinciar. Et an posset Rex homines suos stipendiarios alterius facere, ita quod transeat in ejus dominio, tradit Lucas de Penna concludens, quod non, in l. unica, C. de capit. civ. censib. exim. lib. 11. quod nota ad l. de Valladolid, et limita, ut in l. 51. tit. 18. Partit. 3. Quid autem si Rex donavit mibi castrum, reservatis sibi quibusdam vassallis, quod castrum multiplicatum est postea in hominibus, et magnitudine? quæritur, ad quem pertinebit illud augmentum? Dic, quod distinguendæ sunt familiæ, undè processerunt: quia progenitores suos suffecti sequi debent, ut C. de agric. et censib. l. cum scimus 22. lib. 11. ita Bald. in c. 1. §. si quis de manso, col. 3. versic. sed pone, de contr. invest.

(4) Despues. Posset hoc fieri absque alia auctoritate superioris, ut notat Bald. in l. ex hoc jure, D. de justit. et jure: licet enim ædificare villas, et castra in loco proprio, ut in l. quicumque 3. C. de fundis limitroph. lib. 11. tamen tale castrum, sic in loco proprio ædificatum, nullam habet jurisdictionem; sed ille, qui est dominus Civitatis quoad jurisdictionem; est dominus illius castri, l. nulli 28. C. de Episcop. et Cler. l. qui ex vico 30. D. de municip. est enim ædificium ejus jurisdictionis, cujus est solum, secundum illam regul. quidquid ædificatur, etc. secundum Bald. in l. 1. versic. in initio, D. de offic. præfect. urb. col. 2. in fin. ubi ipse ponit notabilem questionem, ad cujus decisionem confert ista lex: ponit enim, quod Princeps donavit mibi locum publicum, puta talem montem, et ibi ego castrum ædifico, cui deputo pro territorio totum montem: quæritur, an castrum sit meum, et an habeam jurisdictionem, ac si Princeps donasset mibi sub nomine universali, scilicet territorii: cujus resolutio est, quod si Princeps donat sub nomine territorii, venit jurisdictionem, et castrum est meum quoad proprietatem, et jurisdictionem, ut in l. pupillus 259. §. territorium 8. D. de verb. signific. si autem donasset, non expresso nomine universali, dicit Bald. quod non venit jurisdictionem in concessione: quia merum, et mixtum imperium nominatim est concedendum, l. 4. D. de offic. ejus cui est mand. jurisd. et hoc idem videtur velle idem Bald. in l. à procuratore, C. mand. ubi dicit, quod nihil commune habet proprietatis fundorum cum jurisdictione. Hæc tamen lex innuit, quod si donatio talis loci fuit cum omnibus iuribus, quæ ibi Rex habebat, quod venit jurisdictionem causarum civilium, non tamen merum imperium, facit l. si quando 2. C. de bonis vacant. lib. 10. sed tamen adhuc limitarem hoc, et intelligerem, quando sub nomine universali donaret, ut etiam hic innuit, cum dicit, *villa, o castillo, o otro lugar*; et sic, quod sit ejusdem qualitatis, et universalitatis. Sed quid si aliquis fecit majoriam ex facultate Regis, vel legis, et inter cætera bona assignavit filio majori, et cæteris vocatis jurisdictionem alicujus castri, vel villæ? an ex hoc videatur donare majoriæ omnia alia jura, et redditus villæ? Et videtur, quod non per supradicta, et quæ habentur, et notantur in cap. unico, de capit. qui cur. vend. et potest induci ad hoc bonus text. in l. alimentorum 11. D. de assign. libert.

(5) Los derechos. Habes hic, et infra, cum dicit, *entendiesse*, quid comprehendatur in donatione Principis, cum dicit, *cum omnibus iuribus*; adde l. si quando 2. et ibi Lucam de Penna, et Joan. de Plat. C. de bon. vacan. lib. 10. vide etiam Paul. de Cast. in l. pro parte, D. de servit.

(6) Del Reyno. Quæ sunt ista, habes hic, et in l. penult. tit. 15. Part. 2. et ibi dixi.

(7) Moneda. Intellige, et declara, ut in dict. l. pen. tit. 15. Part. 2.

(8) De sangre. Est ergo de regalibus merum imperium, ut hic vides, et dicit Oldral. consil. 252. quod communiter dicitur per Legistas, merum imperium adherere ossibus Principis, quod nullo modo potest à se abdicare, et fuit dictum quorundam antiquorum, ut refert Joan. Andr. in dictis addit. ad Spec. in verbo *pastoralis*, tit. de jurisd. omnium judicium.

(9) Otorgadas. Habes hic, quod Rex potest alicui concedere ea, quæ sunt regalia, et idem habetur in dict. l. pen. tit. 15. 2. Partit. quod nota, nam Lucas de Penna in l. contra publicam, C. de re milit. lib. 12. super hoc latè insistit, quod Rex non possit concedere regalia in perpetuum; imò neque ad tempus, nisi ille cui concederetur, esset multum proba persona, et utilis Regno: quod tamen talis concessio ad vitam Regis concedentis tantum valeat, habes in dict. l. penult. secundum quam ista est limitanda, et vide quæ dixi in l. 10. tit. 18. 3. Partit. in concessione verò meri imperii, vide quod habetur in dict. l. 2. tit. 9. lib. 5. Ordin. Regal. ubi et de donationibus castrorum, et villarum: an autem is qui reperitur in possessione regalium, de quibus hic, cogatur ostendere titulum suæ possessionis, videas per Lucam de Penna ubi supra, quod sic; et nisi ostendat, licet compellitur ad restitutionem eorum: adde l. 4. tit. 1. lib. 2. l. 2. tit. 1. lib. 3. Ordin. Regal. et intelligit, et limita Lucas de Penna ubi supra, quando lis est cum Rege, vel ad ejus petitionem instatur, ut ostendatur titulus; secus si quæstio sit inter privatos.

(10) Que las alçadas. Adde l. pen. tit. 13. Part. 2. et quæ dixi in l. 22. tit. 15. ead. Part. in gloss. super verbo *o la embargassen*, et quæ habentur in cap. venientes 19. de jurejur.

(11) Guerra, e paz. Adde l. pen. tit. 15. Part. 2. et quæ dixi in dict. l. 22. tit. 15. ead. Part. in glos. super verbo *o no le fizessen hueste*.

(12) Para sacar catiuos. Adde l. pen. C. eod. et l. fin. C. de jure dot. et authent. eo decursum, C. de donat. ante nupt. ubi ista habentur.

(13) Iglesia. Approbat opinionem Pilei glossator, de qua per Joann. Andr. in addition. ad Spec. tit. de instrum. editio. §. porro, super verbo *illud*, quam ibi sequitur ipse; et eandem opinionem tenet Bart. in l. illud, C. de Sacrosanct. Eccles. sed Bald. in dict. l. illud tenet opinionem contrariam, scilicet, quod donatio facta Ecclesie ultra quingentos aureos exigat insinuationem, et videtur de mente Gloss. in l. sancimus, in princ. super verbo *quingentorum*, C. eod. et istam opinionem tenet etiam Salic. et Paul. de Cast. in dict. l. illud: idè tene menti istam legem.

(14) De oro. Arbitror esse castellanos aureos hujus Regni; quod patet ex his quæ notat Paul. de Cast. in l. quicumque, col. 3. C. de servis fugit. et in l. fin. in prin. ubi in individuo loquitur de istis quingentis aureis, C. comm. de legat. et ex his quæ notat Joan. de Plat. in l. quotiens, C. de suscept. et archar. lib. 10. in rubric. C. de veter. numism. potest. lib. 11. et Abb. in cap. conquerente, de offic. ordin. adde quæ dixi in l. 2. tit. 11. 5. Part.

(15) Mayor donacion. Sed quid si faciat pactum de non petendo aliquod debitum excedens dictam summa? an egeat insinuatione? Joan. Andr. in addit. ad Speculat. tit. de instrument. editio. §. porro, in addit. magna tenet, quod non, et Salic. in l. creditori, C. de pactis; Gloss. tamen tenet contrarium in l. si quis obligatione, D. de regul. jur. et Bart. in l. Modestinus, D. de donation. et est magis communis opinio, secundum Alexand. in dict. l. creditori, ubi Jaso, et Socin. Quid autem si quis remittat pœnam caducitatis? an egeat insinuatione? Vide Bald. quod non, in cap. 1. in princ. quid juris si post alien. vassal. feud. redem.

(16) Con carta, e con sabiduria. Non ergo sufficeret præsentia tabellionis, et testium; sed requiratur etiam præsentia iudicis ultra notarium: ita dicit Paul. de Cast. in l. acta 45. D. de re jud. et sequitur ibi Alexand. et ante eos hoc tenuerunt Gin. et Bald. in l. fin. C. qui admitti, quos ipsi non allegant, ubi etiam tenet Jaso dicens se ita consuluisse; et dicit Paul. de Cast. in dict. l. acta, quod si aliud diceretur, omnia jura loqueria de insinuatione essent inania, cum de qualibet donatione conficiatur instrumentum: et quotidie practicatur in isto Regno, ut quando donatio excedit 500. aureos, insinuetur coram Judice, et opponitur in palatiis de isto defectu, neque unquam fuit receptum, ut sufficeret instrumentum notarii: dicendum est tamen, quod donatio sic excedens, si fiat in actu coram Judice, sufficiat, cum acta desiderant Judicis præsentiam, ut in dict. l. acta 45. et in l. sine apud acta 28. C. de transaction. et hinc est, quod in-